

Ἡ πορεία τῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης

Ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν νόμο τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου προϋποθέτει τὴν ἀνακαίνισή του. Ἡ Ἐκκλησία πρεσβεύει τὴν καθολικὴ ἀλήθεια ὄχι μόνο στὸν χῶρο τῆς δογματικῆς ἀλλὰ καὶ στὸν χῶρο τῆς ἠθικῆς, διασφαλίζοντας ἔτσι καὶ τὴν καθολικὴ καταξίωση καὶ τελείωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου. Ὁ Χριστιανισμὸς καλεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Ἡ συνάντηση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ ἔχει ὑπαρξιακὸ χαρακτήρα. Ὁλόκληρος ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ νοοτροπία μας, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνολογία μας, κατευθύνουν τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὰ ἔξω. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ. Κάθε δῶρημα τοῦ Θεοῦ ἔχει δυναμικὸ χαρακτήρα. Τὸ σῶμα εἶναι καλὸ καὶ δεκτικὸ τῆς ἀνακαινιστικῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, ὁ Χριστός, ἡ τελείωσις, ἡ θέωσις, ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὁ ἄνθρωπος, ἡ ψυχή, τὸ σῶμα, ἡ ἄσκησις.

Ἡ προσέγγισή της ὀρθόδοξης χριστιανικῆς ἀληθείας γιὰ τὸν ἄνθρωπο προϋποθέτει μεγάλο σεβασμὸ ἀπέναντί του. Ἀντιθέτως οἱ θεωρίες πού προβλήθηκαν κατὰ τοὺς νεώτερους χρόνους γιὰ τὴν προέλευση καὶ τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ οἱ πρακτικὲς πού ἐφαρμόσθηκαν καὶ ἐφαρμόζονται ἀπέναντί του ὄχι μόνο κατὰ τὴν περίοδο τῶν δύο παγκοσμίων πολέμων ἀλλὰ καὶ ἐφεξῆς μέχρι σήμερα, φανερώνουν φοβερὴ ὑποτίμησι καὶ περιφρόνησι τοῦ προσώπου του. Παράλληλα οἱ μεγαλόστομες διακηρύξεις γιὰ τὴν ἀξία καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καὶ οἱ γιγάντιες προσπάθειες πού καταβάλλονται γιὰ τὴν αὐτοθέωσή του, ὄχι μόνο δὲν δικαιώνουν τὴν ὑπαρξή του, ἀλλὰ τὸν ὀδηγοῦν σὲ ἀδιέξοδο καὶ αὐτοκαταστροφὴ. Γι' αὐτὸ ἡ ἀνθρωπολογία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι ιδιαίτερα ἐπίκαιρη καὶ ἀφυπνιστικὴ στὴν ἐποχή μας.

Ὁ ὅσιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης, σύγχρονος τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ καὶ εἰσηγητῆς τοῦ ἡσυχαστικοῦ κινήματος στὴν Βουλγαρία, γράφει: « Ἐὰν μὴ γνῶμεν οἴους ἡμᾶς ἐποίησεν ὁ Θεός, οὐκ ἐπιγινωσόμεθα οἴους ἐποίησεν ἡ ἁμαρτία». Ἄν δηλαδὴ δὲν μάθουμε, πόσο σπουδαίους μᾶς ἔπλασε ὁ Θεός, δὲν θὰ καταλάβουμε σὲ ποιὸ κατάντημα μᾶς ὀδήγησε ἡ ἁμαρτία. Καὶ γιὰ νὰ μάθουμε πόσο σπουδαίους μᾶς ἔπλασε ὁ Θεός, πρέπει νὰ γνωρίσουμε αὐτὰ πού ἐκεῖνος ἀποκάλυψε γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Προπαντὸς ὅμως πρέπει νὰ γνωρίσουμε τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, πού ἀποκαλύπτει τὸν τέλειο ἄνθρωπο.

Ὁ ἄνθρωπος πού ζεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ ὁ σύγχρονος ἐκκοσμικευμένος χριστιανὸς ἀκόμα, συμβιβάζεται συνήθως μὲ τὴν ἐμπειρικὴ καταστασή του. Τὴν θεωρεῖ φυσικὴ καὶ ἀγνοεῖ τὴν ἀλλοτριώσή

του. Ἡ ὑποταγή του στὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας, πού εἶναι νόμος φθορᾶς καὶ θανάτου, τὸν ἀπονεκρώνει πνευματικά, τὸν ἐγκλωβίζει στὴν ἀτομικότητά του καὶ καθιστᾶ ἀδύνατη τὴ διάνοιξή του στὴν ἀνιδιοτελεῖ ἀγάπη, πού τὸν καθιστᾶ ἀληθινὸ πρόσωπο. Βέβαια ἡ ἀγάπη εἶναι ἔμφυτη στὸν ἄνθρωπο. Ἀλλὰ ἡ ἔμφυτη αὐτὴ ἀγάπη βρίσκεται ἐγκλωβισμένη στὴν φιλαυτία του. Γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς ἔδωσε ὡς πρωταρχικὴ ἐντολὴ στὸν ἄνθρωπο τὴν ἀγάπη: ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Χωρὶς τὴν διάνοιξη πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὸν πλησίον, πού πραγματοποιεῖται μὲ τὴν τήρηση τῆς πρωταρχικῆς αὐτῆς ἐντολῆς, ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ καταξιωθεῖ καὶ νὰ τελειωθεῖ ὡς πρόσωπο.

Οἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ δὲν ἐπιβάλλουν στὸν ἄνθρωπο πράγματα ξένα πρὸς τὴν φύση του. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ οἱ θεῖες ἐντολὲς δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τηρηθοῦν μόνο μὲ τὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις. Ἡ ἀποσκίρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ ἡ ὑποταγή του στὸν νόμο τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου τὸν ἐξέτρεψαν ἀπὸ τὴν κατὰ φύση ζωὴ καὶ τὸν κατέστησαν φίλαυτο καὶ ἐγωκεντρικό. Γι' αὐτὸ ἀδυνατεῖ νὰ τηρήσει τὶς ἐντολές, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες θά λειτουργοῦσε ἡ ἀύθεντικὴ φύση του, ὅπως αὐτὴ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν νόμο τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου προϋποθέτει τὴν ἀνακαίνισή του. Ἡ ἀνακαίνιση αὐτὴ δὲν εἶναι ἔργο τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γίνεται προσιτὴ στὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν μετάνοια καὶ τὴν τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν. Γι' αὐτὸ χρειάζονται τὰ δύο αὐτὰ πράγματα. Μὲ τὴν μετάνοια ἐπιστρέφει ὁ ἄνθρωπος στὴν πηγὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποσκίρτησε, καὶ μὲ τὴν τήρηση τῶν θείων ἐντολῶν ἐπανατόποθετεῖται στὴν κατὰ φύση πορεία τῆς ζωῆς του.

Σὲ αὐτὴν τὴν πορεία ζωῆς καλεῖ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ ἔργο τῆς θείας οἰκονομίας, πού κορυφώνεται μὲ τὴν ἐν Χριστῷ ἐνανθρώπησή του. Ὁλόκληρο τὸ ἔργο τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας, ὅπως καὶ κάθε ἐπιμέρους πτυχὴ του, σημειώνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἀναφέρεται στὸν ἄνθρωπο. Ἐτσι ὀλόκληρη ἡ Χριστολογία γίνεται καὶ ἀνθρωπολογία, γιατί παρουσιάζει τὸν ἀυθεντικὸ ἄνθρωπο καὶ διανοιγε τὴν προοπτικὴ τῆς τελειώσεώς του. Γίνεται ἡ ἀνθρωπολογία τοῦ ἀυθεντικοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ δείκτης τῆς ἀσύλληπτης τελειώσεώς του, πού ταυτίζεται μὲ τὴν θέωσή του.

Τὸ διπλὸ ὁμοούσιο τοῦ Χριστοῦ, ὡς Θεοῦ μὲ τὴν Θεότητα καὶ ὡς ἀνθρώπου μὲ τὴν ἀνθρωπότητα, προσφέρει τὴν βάση καὶ τὴν προοπτικὴ τῆς ἀυθεντικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸν πνευματικὸ χῶρο τῆς τελειώσεως καὶ τῆς θεώσεώς του, πού εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἐκκλησία. Αὐτή, ὡς «κοινωνία θεώσεως», εἶναι ὁ μοναδικὸς χῶρος γιὰ τὴν ἀληθινὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ὁ μοναδικὸς χῶρος, μέσα στὸν ὁποῖο κερδίζει ὁ ἄνθρωπος τὴν τέλεια καὶ ἀκατάλυτη ὑπόστασή του.

Ἀνακεφαλαιώνοντας ὁ Χριστὸς στὸ σῶμα του ὀλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ καθιστώντας τοὺς πιστοὺς μέλη τοῦ σώματός του, τῆς Ἐκκλησίας, ἀποκαθιστᾷ τὴν ὁμοουσιότητα τῆς ἀνθρωπότητας, τὴν ὁποία καὶ καλοῦνται νὰ φανερώσουν οἱ πιστοὶ ἔμπρακτα στὴ ζωὴ τους μὲ τὴν ἄσκηση τῆς ἀγάπης. Γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ λεχθεῖ ὅτι, ὅπως ἡ ἄρνηση τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ὁμοουσίου τοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ δογματικὴ αἵρεση, ἔτσι καὶ ἡ ἄρνηση τῆς ἀποδοχῆς καὶ βιώσεως τοῦ ὁμοουσίου τῆς ἀνθρωπότητας ἀποτελεῖ ἠθικὴ αἵρεση. Ἡ ἀγάπη πού διαιρεῖ τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ δὲν συμπεριλαμβάνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μαζί μὲ τοὺς ἐχθροὺς δὲν εἶναι ὀρθόδοξη. Ἡ Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία πρεσβεύει τὴν καθολικὴ ἀλήθεια ὄχι μόνο στὸν χῶρο τῆς δογματικῆς ἀλλὰ καὶ στὸν χῶρο τῆς ἠθικῆς, διασφαλίζοντας ἔτσι καὶ τὴν καθολικὴ καταξίωση καὶ τελείωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου.

Ὁ Χριστιανισμὸς καλεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Τὸν καλεῖ νὰ γίνῃ συνοδοιπόρος καὶ μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἀποτελεῖ κάποια ἠθικὴ ἢ κοινωνικὴ διδασκαλία. Οὔτε πάλι εἶναι ἀπλῶς κάποια θρησκεία, ἀλλὰ συνδέεται ἄρρηκτα καὶ συνυφαίνεται μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ· εἶναι ἢ ἐν Χριστῷ καὶ κατὰ Χριστὸν ζωὴ. Ὁ χριστιανὸς βαπτίζεται, γιὰ νὰ ἐνταχθεῖ στὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ συμπορευθεῖ μαζί του· γιὰ νὰ γίνῃ μέτοχος τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ ζήσει ὡς μιμητὴς του. «Ὡς οὖν ἐκεῖνος ἐβίω καὶ ἀπεβίω, καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη, οὕτω καὶ ἡμεῖς ζῶμεν καὶ ἀποθνήσκομεν καὶ ἀναστησόμεθα πάντες· τῆς δὲ ἀναλήψεως οὐ πάντες τευξόμεθα, ἀλλ' ὅσοις τὸ ζῆν Χριστός ἐστι, καὶ τὸ δι' αὐτὸν ἀποθανεῖν κέρδος, ὅσοι πρὸ τοῦ θανάτου τὴν ἁμαρτίαν διὰ μετανοίας καὶ τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας ἐσταύρωσαν».

Ἀξίζει ιδιαίτερα νὰ σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὴν ὀρθόδοξη διδασκαλία, ὅπως ἀναφέρεται καὶ στὸν ἅγιο Γρηγόριο Παλαμᾶ, ἡ συμπόρευση μὲ τὸν Χριστὸ δὲν φθάνει μόνο ὡς τὸν σταυρὸ ἢ τὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ στὴν ἀνάληψη, πού ἀνυψώνει τὸν ἄνθρωπο στὴν αἰώνια δόξα καὶ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ ἄλλωστε πραγματοποιεῖται καὶ ἡ τελείωση τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου «καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ». Ἐκεῖ πραγματοποιεῖται καὶ ἡ κοινωνία «πάσης τῆς θεοειδοῦς ζωῆς».

Ἡ εἴσοδος τοῦ ἀνθρώπου στὴν ὁδὸ τῆς τελειώσεως καὶ τῆς θεώσεώς του ἀρχίζει μὲ τὸ βάπτισμα καὶ τὴν εἴσοδό του στὴν Ἐκκλησία. Ἡ συμβατικοποίηση ὅμως τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πού συνδέεται καὶ μὲ τὴν ἀνεύθυνη ἀντιμετώπιση τοῦ νηπιοβαπτισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἀναδόχους, μεταθέτει τὴν ἐνεργοποίηση τῆς εἰσόδου τοῦ ἀνθρώπου στὴν ὁδὸ τῆς τελειώσεως σὲ ὠριμότερη φάση τῆς ζωῆς του ἢ καὶ στὴν πλήρη ἐγκατάλειψή της. Αὐτὸ ἰσχύει ιδιαίτερα στὴν ἐποχὴ μας, ὅπου τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον ἔχει χαλαρὴ συνήθως σχέση μὲ τὴν Ἐκκλησία καὶ οἱ χριστιανικὲς ἀρχὲς δὲν ἰσχύουν ὡς κοινωνικὰ αὐτονόητα.

Σήμερα είναι έντονος ο αποπροσανατολισμός του ανθρώπου και σπάνια ή αποδοχή και βίωση της χριστιανικής ζωής. Τα ενδιαφέροντα της σύγχρονης κοινωνίας είναι υλιστικά και ευδαιμονιστικά. Ο Θεός και οι εντολές του παραμερίζονται ή και ευτελίζονται. Η σαρκική ζωή και τα ιδιοτελή συμφέροντα απολυτοποιούνται. Ο νους του ανθρώπου διασκορπίζεται στον έξωτερο κόσμο, προσκολλάται στα πράγματα και παραλύει. Έτσι ο άνθρωπος παραμένει έσωτερικά άκυβέρνητος και περιέρχεται σε νοσηρή πνευματική κατάσταση, πού χρειάζεται ριζική θεραπεία.

Για τη θεραπεία αυτή χρειάζεται να αυτοσυγκεντρωθεί ο νους του ανθρώπου και να επιστρέψει εκεί, από όπου αποσπάστηκε. Να επιστρέψει στην καρδιά του, δηλαδή στο κέντρο της ψυχοσωματικής ύπαρξέως του. Ο Χριστιανισμός δεν περιφρονεί το σώμα. Δεν το αποστρέφεται, αλλά το σέβεται και το τιμά. Δεν ακούς, αδελφέ μου, γράφει ο Άγιος Γρηγόριος, τον απόστολο πού λέει ότι «τὰ σώματα ἡμῶν ναὸς τοῦ ἐν ἡμῖν Ἁγίου Πνεύματός ἐστι», και ὅτι «οἶκος Θεοῦ ἡμεῖς ἐσμεν», και ὅτι λέει ὁ Θεὸς «ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς και ἐμπεριπατήσω και ἔσομαι αὐτῶν Θεός»;

Ἡ συνάντηση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεὸ ἔχει ὑπαρξιακὸ χαρακτήρα. Πραγματοποιεῖται μέσα στὸν ἄνθρωπο, στὸ κέντρο τῆς ὑπαρξέως του, στὴν βαθιὰ καρδιά του, πού τὴν χαρακτηρίζει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ὡς θρόνο τῆς χάριτος. Ἄλλωστε ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο αὐτὴ τὴν καρδιά γιὰ νὰ τὸν γνωρίσει και νὰ τὸν προσεγγίσει.

Μιὰ σοβαρὴ πλάνη, πού καυτηρίασε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς στὶς ἀντιλήψεις τῶν ἀντιπάλων του, ἀλλὰ και πού ἐξακολουθεῖ νὰ διαδίδεται σήμερα μὲ τὶς δοξασίες τῶν ἀνατολικῶν θρησκείων, εἶναι ὅτι ὁ νους τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ σώμα και νὰ ὑψωθεῖ πρὸς κάποιον ὑπερβατικὸ ἀπόλυτο. Μιὰ πλάνη, πού παρασύρει και ὀρισμένους

ἀπληροφόρητους Χριστιανούς σὲ ἀντιλήψεις καὶ πρακτικὲς ἀνατολικῶν θρησκειῶν. Πολλοὶ αἰρετικοὶ καὶ ἀλλόθρησκοι θεωροῦν τὸ σῶμα κακόν. Ἡ ὀρθόδοξη ὅμως Ἐκκλησία θεωρεῖ κακὴ μόνο τὴν προσήλωση τοῦ νοῦ στὸ σωματικὸ φρόνημα. Αὐτὴ ἀλλοτριώνει τὸν νοῦ καὶ καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο πνευματικὰ παράλυτο. Ἀντίθετα τὸ σῶμα εἶναι καλὸ καὶ δεκτικὸ τῆς ἀνακαινιστικῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Ὅπως στὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, γράφει ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἡ Θεότητα ἦταν κοινὴ στὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ, ἔτσι καὶ στὸ πρόσωπο κάθε πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἶναι κοινὴ στὸν ὅλο ἄνθρωπο καὶ θεουργεῖ ὄχι μόνο τὴν ψυχὴ ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα του. Χαρακτηριστικὸ μάλιστα ἐδῶ εἶναι ὅτι γίνεται λόγος καὶ γιὰ ἐπιστροφή τοῦ σώματος στὸν ἑαυτό του μὲ τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὸν ἐξαγιασμό πού παρέχει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.

Ἀναλύοντας ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς τὴν παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου, σημειώνει ὅτι ἡ παρουσία πού πῆρε ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ξόδεψε ὁ νεώτερος γιὸς εἶναι πρὸ πάντων ὁ νοῦς. Ὅσο ὁ νοῦς ὑπακούει στὶς ἐντολὲς καὶ τὶς συμβουλὲς τοῦ Πατέρα, παραμένει συγκεντρωμένος καὶ ἔχει τὸν πλοῦτο τῆς φρονήσεως καὶ τῆς διακρίσεως τῶν πραγμάτων. Ὅταν ὅμως ἀφηνιάσει καὶ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό, τότε σκορπίζεται στὶς ποικιλόμορφες ὀρέξεις καὶ ἐπιθυμίες τῶν παθῶν. Μήπως αὐτὸ δένχαρακτηρίζει σήμερα τὴ ζωὴ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ἐκκοσμικευμένου Χριστιανοῦ;

Ἡ γενικευμένη ἐξωστρέφεια τῆς ἐποχῆς μας, ἡ στροφὴ δηλαδὴ πρὸς τὸν ἔξω κόσμο καὶ ἡ προσήλωση σὲ αὐτόν, ὄχι μόνο δὲν ἀποδοκιμάζεται, ἀλλὰ καὶ θεωρεῖται σπουδαία ἀρετὴ. Ἀντίθετα ἡ ἐσωστρέφεια, ἡ στροφὴ δηλαδὴ πρὸς τὸν ἔσω κόσμο, πρὸς τὸν ἔσω ἄνθρωπο, ἀντιμετωπίζεται ὡς νοσηρότητα καὶ ὀπισθόδρομησι. Ἰδιαίτερα μάλιστα στὴ δημόσια ζωὴ

ἀκοῦμε κάθε τόσο νὰ ἐξορκίζεται ἡ ἐσωστρέφεια ὡς ἀρνητικὸ καὶ νοσηρὸ φαινόμενο πού πρέπει νὰ ἐξαλειφθεῖ καὶ νὰ δώσει τὴν θέση της στὴν ἐξωστρέφεια.

Ἀλλὰ καὶ γενικότερα ὁλόκληρος ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ νοοτροπία μας, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνολογία μας, κατευθύνουν τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὰ ἔξω· τὸν ἐξωθοῦν πρὸς τὸν κόσμον, τὰ πράγματα, τὰ χρήματα, τὴν κατανάλωση, τὴν ἱκανοποίηση τῶν αἰσθήσεων. Μερικὰ ἀπὸ τὰ νέα συνθήματα, πού προβλήθηκαν σὲ μεγάλα ἐμπορικὰ καταστήματα τῆς Εὐρώπης εἶναι: «Ἀγοράζω, ἄρα ὑπάρχω». «Ἀγόρασέ με, θά ἀλλάξω τὴ ζωὴ σου». «Ἀγόρασέ με καὶ πάρε ζωὴ». Ἔτσι προωθείται ἡ πλήρης ὑποταγὴ τοῦ νοῦ στὶς αἰσθήσεις καὶ ἐμπεδώνεται ἡ προσκόλλησή του στὰ πράγματα. Ἐξαφανίζεται ἡ ἡγεμονικὴ θέση του στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ φαλκιδεύεται κάθε πνευματικὴ ἀνάταση γιὰ τὴν τελείωση τοῦ προσώπου.

Γι' αὐτὸ τὸ πρῶτο πού χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος, ἰδιαίτερα σήμερα, εἶναι ἡ ἐπανεύρεση τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου καὶ ἡ συγκέντρωση τοῦ νοῦ μέσα στὴν καρδιά του. Εἶναι αὐτὸ πού ἔκανε ὁ Ἄσωτος, ὅταν ἔφτασε στὴν ἀπόγνωση: Ἦλθεν «εἰς ἑαυτόν». Ἐπισκέφθηκε τὸν ἑαυτό του. Συνῆλθε καὶ συνειδητοποίησε τὴν πραγματικὴ κατάστασή του. Διαπίστωσε τὸ κατάντημά του. Πόνεσε γι' αὐτό, καὶ πῆρε τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς.

Ἡ ἐπιστροφή τοῦ ἀθρώπου στὸν Θεὸ προϋποθέτει τὴν ἐπιστροφή τοῦ νοῦ του στὴν καρδιά του. Νοῦς, σημειώνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, λέγεται καὶ ἡ ἐνέργεια τοῦ νοῦ, πού συνίσταται σὲ λογισμοὺς καὶ νοήματα, ἀλλὰ «καὶ ἡ ἐνεργοῦσα ταῦτα δύναμις, ἣτις καὶ καρδιά καλεῖται παρὰ τῆς Γραφῆς». Ὁ νοῦς τοῦ ἀθρώπου, προσέχοντας τὸν ἑαυτό του καὶ παραμένοντας ἔξω ἀπὸ κάθε περισπασμό, ἀναζητεῖ καὶ ἀνυψώνεται μὲ τὴν προσευχὴ στὸν Θεό. Ἔτσι ὁ ἐνιαῖος νοῦς γίνεται τρισσός, χωρὶς νὰ

παύει νὰ εἶναι ἐνιαῖος, καὶ συνάπτεται μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεὸ πού εἰκονίζει. Καὶ ὅσο περισσότερο ἐπιστρέφει καὶ συγκεντρώνεται ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου στὴν καρδιά του, τόσο εὐκολότερη καὶ τελειότερη γίνεται ἡ ἀνύψωση καὶ ἡ σύναψή του μὲ τὸν Θεό.

«Σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός», λέει ὁ Ψαλμωδός. Γιὰ νὰ γνωρίσει δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος τὸν Θεό, πρέπει νὰ ἐπιδοθεῖ στὴν ἱερὴ αὐτὴσχόλη. Ἄν δὲν φροντίσει νὰ ἀφιερῶσει κάποιον χρόνο γιὰ νὰ συγκεντρώσει τὸν διασκορπισμένο νοῦ του, ἂν δὲν ἀποσπασθεῖ ἀπὸ τὶς πολλαπλὲς μέριμνες καὶ φροντίδες τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἂν δὲν ἡσυχάσει καὶ δὲν αὐτοσυγκεντρωθεῖ, δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσει τὸν Θεὸ ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του.

Στὴν πόρτα τῆς καρδιᾶς μας στέκεται καὶ κτυπάει ὁ Χριστός, περιμένοντας νὰ τὸν ἀκούσουμε. Γιὰ νὰ ἀκούσουμε ὅμως τὸ ἀρχοντικὸ κτύπημά του, χρειαζόμαστε ἡσυχία καὶ προσοχή. Χρειαζόμαστε αὐτά, πού μὲ τόση φροντίδα καὶ δύναμη καλλιεργοῦσε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ὅπως καὶ ὅλος ὁ ὀρθόδοξος ἡσυχασμός. Ἄν ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι πρωταρχικὸς σκοπὸς τῆς ζωῆς τοῦ Χριστιανοῦ εἶναι ἡ ἀπόκτηση τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ γνώση τοῦ Θεοῦ, κατανοεῖ καὶ τὸν δυσερμηνευτο λόγο τοῦ ὀσίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου: «Ἀγάπησον τὴν ἀργίαν τῆς ἡσυχίας, ὑπὲρ τὸ ἐμπλῆσαι πεινῶντας ἐν κόσμῳ καὶ ἐπιστρέψαι πολλὰ ἔθνη εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ».

Ὁ ἡσυχασμὸς δὲν ἀποτελεῖ κάποια περιθωριακὴ ἢ καιρικὴ ἐκδήλωση τοῦ ὀρθόδοξου μοναχισμοῦ, ἀλλὰ βασικὴ καὶ διαχρονικὴ ἐπιδιώξή του. Καὶ ἡ ἡσυχία δὲν ἔχει καμία οὐσιαστικὴ σχέση μὲ τὴν ἀδράνεια ἢ τὴν ἀργία. Ἡ σχέση της μὲ τὶς καταστάσεις αὐτὲς εἶναι καθαρῶς ἐξωτερικὴ, γιατί συνδέεται ὡς ἓνα βαθμὸ μὲ τὴν κατάπαυση τῶν σωματικῶν ἔργων. Ὁ ἡσυχασμὸς ὅμως ἀποτελεῖ κατεξοχὴν ἐνεργητικὴ κατάσταση, πού γίνεται

μὲ κόπο καὶ σπουδὴ στὸ ἐσωτεριὸ τοῦ ἀνθρώπου· ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεση γιὰ τὴν ἀπερίσπαστη τήρηση τῆς πρώτης καὶ μεγάλης ἐντολῆς, τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ «ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι καὶ κάθε Χριστιανὸς πού θέλει νὰ τηρήσει κατὰ τὸν πληρέστερο τρόπο τὴν ἐντολὴ αὐτή, πού ἀποτελεῖ τὸ ἐφαλτήριο γιὰ τὴν τήρηση ὅλων τῶν ἄλλων ἐντολῶν, πρέπει νὰ λαμβάνει ὑπόψη τοῦ τὴν παράμετρο αὐτή.

Μὲ τὴν περισυλλογὴ τοῦ νοῦ καὶ τὴν ἐξέταση τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ κόσμου ἀρχίζει ὁ ἄνθρωπος νὰ διαπιστώνει τὴν ὑπαρξὴ ἑνὸς ἀποκρουστικοῦ προσωπείου, πού δημιουργεῖται μὲ τὴν παρουσίᾳ τῶν παθῶν καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸν Θεό. Ἡ διαπίστωση αὐτὴ θλίβει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν παρακινεῖ στὴν ἀπόρριψη τοῦ προσωπείου: «Ὅπηνίκα δ' ἂν ὁ νοῦς αἰσθητοῦ παντὸς ἀπαναστῆ καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς περὶ ταῦτα τύρβης ἀνακύψῃ καὶ κατοπτρεύσῃ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, πρῶτον μὲν ἐνιδῶν τὸ προσγεγεννημένον εἰδεχθὲς προσωπεῖον ἐκ τῆς κάτω περιπλανήσεως, τοῦτο διὰ πένθους ἀπονίψασθε σπεύδει».

Ἡ ἀπόρριψη τοῦ ἀποκρουστικοῦ προσωπείου εἶναι ἐπίπονο ἔργο καὶ δὲν κατορθώνεται χωρὶς τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ. Ὅπως τὰ φυτὰ, παρατηρεῖ ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, πρέπει νὰ ὑποστοῦν τὶς ταλαιπωρίες τῶν καιρικῶν μεταβολῶν, γιὰ νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ καρποφορήσουν, ἔτσι καὶ ὁ πιστὸς πρέπει νὰ ὑπομείνει πολλὰς ἐκούσιες καὶ ἀκούσιες δοκιμασίες, γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν τελειότητα. Ἐπισημαίνει μάλιστα ὅτι χωρὶς τὴν ὑπομονὴ τῶν ἀκούσιων πόνων δὲν καρποφοροῦν οἱ ἐκούσιοι. Γι' αὐτὸ χρειάζεται νὰ προγυμνάζεται ὁ πιστὸς μὲ ἐκούσιους πόνους στὶς ἀκούσιες προσβολές. Ὁ ταπεινὸς μάλιστα ἄνθρωπος, πού ἔχει τὴν πτωχεῖα τοῦ πνεύματος, βλέπει ὅτι τοῦ χρειάζονται τὰ ἰσχυρότερα φάρμακα γιὰ τὴν μετάνοια. Γι' αὐτὸ ὄχι μόνο δέχεται πρόθυμα κάθε θλίψη καὶ πειρασμό, ἀλλὰ καὶ χαίρεται γι' αὐτά, γιατί τὰ βλέπει ὡς

φάρμακα πού θεραπεύουν τήν ψυχή και καθαρίζουν τὸ εἰδεχθὲς προσωπεῖο του.

Όταν ἀποβληθεῖ τὸ προσωπεῖο αὐτό, ἀποδεσμεύεται ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, συγκεντρώνεται ὅλος στὴν καρδιά του και ἀνυψώνεται στὸν Θεό. Ἡ καθολικὴ αὐτὴ ἀναφορὰ τοῦ ἀνθρώπου στὸν Θεὸ προϋποθέτει μακροχρόνια ἄσκηση, προσοχὴ και προσευχή. Εἶναι σὲ ὅλους γνωστό, πόσο γρήγορα σκορπίζει ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προσευχῆς σὲ πλεῖστα ὅσα ἄσχετα πράγματα. Εἶναι γνωστό, πόσο εὐκολα μοιράζεται ἡ καρδιά του και στρέφονται οἱ φροντίδες και τὰ ἐνδιαφέροντά του σὲ ἀντικείμενα ξένα ἢ και ἀντίθετα πρὸς τὸν Θεὸ και τὸ θέλημά του. Καὶ ὅταν κάποιος εἶναι τόσο μοιρασμένος και προσκολλημένος στὸν κόσμον και τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, δὲν μπορεῖ νὰ τηρήσει πραγματικὰ τὴν πρώτη και μεγάλη ἐντολή.

Ἡ τήρηση τῆς ἐντολῆς αὐτῆς ἀποτελοῦσε ἐξαρχῆς τὸν κύριον στόχον τοῦ μοναχισμοῦ, πού μὲ τὸν ἡσυχαστικὸ χαρακτήρα του ἐκφράζει τὸ πνεῦμα τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ ἡ ἐπιδίωξη αὐτὴ γίνεται ἰδιαίτερα προβληματικὴ μὲ τὸ πνεῦμα πού ἐπικρατεῖ μέσα στὴν σύγχρονη κοινωνία. Ἡ ἡσυχία ὄχι μόνο ὡς ἐσωτερικὴ ἀλλὰ και ὡς ἐξωτερικὴ ἀκόμη κατάσταση φαίνεται στὴν ἐποχὴ μας ἀπρόσιτη. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος ζεῖ μέσα σὲ μιὰ γενικότερη σύγχυση, διάσπαση και ταραχή. Ἡ ἡσυχία πού ἐπαγγέλλεται ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία προβάλλει στὸν σύγχρονον ἄνθρωπον περισσότερο ὡς κάποια ρομαντικὴ οὐτοπία.

Ὁ πολιτισμὸς τῆς ἐποχῆς μας και τὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο αὐτὴ κατευθύνεται βρίσκονται σὲ διαμετρικὰ ἀντίθετη κατεύθυνση. Ἡ ταπείνωση, ἡ ἄσκηση, ἡ ἐκούσια φτώχεια, τὸ πνευματικὸ πένθος εἶναι πράγματα σχεδὸν ἄγνωστα. Ἀντιθέτως ἡ ἔπαρση, ἡ ἄνεση, ἡ κατανάλωση, ἡ ἐξωστρέφεια και ἡ διασκέδαση προβάλλονται ὡς ὕψιστοι

στόχοι. Καί αυτά ισχύουν ὄχι μόνο γιά τόν θρησκευτικά ἀδιάφορο κόσμο, ἀλλά καί γιά τὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας. Κυριαρχεῖ ὁ κόσμος καί ἡ ἐκκοσμίκευση, ἐνῶ ἐγκαταλείπεται ὁ Θεός καί ἡ φωνή τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὰ δεδομένα αὐτὰ γίνεται κατανοητὴ καί ἡ σημαντικὴ ἔλξη πού ἀσκοῦν στὸν δυτικὸ κόσμο τὰ ἀνατολικά θρησκευόμενα μὲ τὴν ἀσκητικὴ καί μυστικιστικὴ τους διάσταση.

Ἐδῶ ὀφείλουμε, νομίζω, νὰ ἐπισημάνουμε τὴν ιδιαίτερη σπουδαιότητα ἀλλὰ καί τὴν ἐπικαιρότητα πού ἔχει γιά τὸν σύγχρονο κόσμο τὸ πνεῦμα τοῦ ὀρθόδοξου ἡσυχασμοῦ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος γνωρίσει τὸ πνεῦμα αὐτὸ καί προσεγγίσει τὴν εἰρήνη καί τὴν ἐσωτερικὴ πληρότητα πού προσφέρει, δὲν εἶναι λογικὸ νὰ αἰσθανθεῖ τὴν ἀνάγκη γιά κάτι διαφορετικὸ.

Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ σώσει τὸν ἑαυτό του. Καί δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ σώσει τὸν ἑαυτό του, γιατί δὲν μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἀκατάλυτη ζωὴ. Παραταῦτα ἡ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπαραίτητη, γιά νὰ φανερωθεῖ ἡ ἐλεύθερη συγκατάθεσή του. Καί ἡ συμβολὴ του εἶναι μόνο τόση, πού ἀπλῶς ἐπιτρέπει στὸν Θεὸ νὰ προσφέρει τὴ χάρη του καί νὰ τὸν σώσει. Ὁ Ἄσωτος, ὅπως σημειώνεται στὴ σχετικὴ παραβολή, γύρισε στὸν Πατέρα, ἀλλὰ βρισκόταν ἀκόμα μακριὰ του, πρὶν ἐκεῖνος βγεῖ γιά νὰ τὸν συναντήσῃ. Ἔτσι καί ὁ ἄνθρωπος πού μετανοεῖ, ἐνῶ ἐπιστρέφει στὸν Θεό, βρίσκεται ἀκόμα μακριὰ του, πρὶν ὁ Θεὸς συγκαταβεῖ γιά νὰ τὸν συναντήσῃ.

Ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νὰ ἐλέγχει τὸν ἑαυτό του καί νὰ τὸν κρίνει ἔχοντας ἐνώπιόν του τὸ πρότυπὸ τοῦ Χριστοῦ καί τὰ αἰτήματα τῶν ἐντολῶν του, ὥστε νὰ συναισθάνεται τὴν κατάστασή του, νὰ πενθεῖ γιά τὶς ἁμαρτίες του καί νὰ ταπεινώνεται. Χωρὶς τὴν αὐτογνωσία, τὴν αὐτομεμφία καί τὸ πένθος γιά τὴν ἁμαρτία δὲν ὑπάρχει ἡ παράκληση τῆς σωτηρίας.

Τὸ πένθος, μὲ τὸ ὁποῖο ἀπομακρύνεται τὸ ἁμαρτωλὸ προσωπεῖο, συνδέεται καὶ συνυπάρχει πάντοτε μὲ τὴν πνευματικὴ πτωχεία. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς συνδέει στενὰ στοὺς Μακαρισμοὺς τὰ δύο αὐτὰ πράγματα. Τὸ πένθος καὶ ἡ πνευματικὴ πτωχεία δὲν ἔχουν μόνο τὴν ἐπώδυνη πλευρὰ τους πού θλίβει τὸν ἄνθρωπο. Αὐτὰ τὰ ἴδια γίνονται παράγοντες ἐσωτερικῆς εἰρήνης καὶ χαρᾶς. Καὶ ὅσο περισσότερο αὐξάνει τὸ μακάριο αὐτὸ πένθος καὶ ἡ πνευματικὴ πτωχεία τοῦ πιστοῦ, τόσο περισσότερο αὐξάνει καὶ ἐδραιώνεται μέσα του ἡ εἰρήνη καὶ ἡ χαρά.

Ὁ συνδυασμὸς στὴ χριστιανικὴ ζωὴ τοῦ πένθους καὶ τῆς πνευματικῆς πτωχείας μὲ τὴ μακαριότητα εἶναι παράδοξος, ἀλλὰ καὶ δὲν κατορθώνεται συχνὰ στὴν πράξη. Ἐνῶ ὅμως τὸ παράδοξο τοῦ συνδυασμοῦ αὐτοῦ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ καταρχὴν κατανοητό, ἀφοῦ καὶ στὸ σύνολό της ἡ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι παράδοξη γιὰ τὸν κοσμικὰ σκεπτόμενο ἄνθρωπο, στὴν πράξη δημιουργεῖται πολλὲς φορὲς καὶ κάποιο σοβαρὸ λάθος, πού ἔχει ὡς συνέπεια νὰ προκαλοῦνται στοὺς πιστοὺς ἀπορίες ἢ καὶ δημιουργοῦνται νοσηρὲς καταστάσεις.

Κάποιος ὑπέβαλε στὸν μεγάλο ἀσκητὴ καὶ μαθητὴ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου Μάρκο τὸν Ἐρημίτη τὴν ἀκόλουθη ἐρώτηση: Πῶς μπορεῖ ἓνας πού κλείσθηκε σὲ κελλί καὶ καθημερινὰ νηστεύει, ἐγκρατεύεται, πτωχεύει, ξενιτεύεται, προσεύχεται καὶ ὑποφέρει πολλὰ ἄλλες παρόμοιες θλίψεις, νὰ φιληδονεῖ ἀπὸ ἀπιστία ἢ νὰ ἔχει πονηροὺς λογισμοὺς; Καὶ ὁ ὅσιος Μάρκος ἀπήντησε: Σωστὰ εἶπες ὅτι κάνοντας αὐτὰ ὑποφέρει πολλὰ θλίψεις. Γιατί, ἂν κάναμε τίς φανερὲς ἀρετὲς πού ἀναφέραμε χωρὶς θλίψη καὶ μὲ χαρὰ, δὲν θὰ ἤμασταν φιλήδονοι στὸν νοῦ. Καὶ πρόσθεσε: Εἶναι ἀδύνατο αὐτὸς πού ὑποφέρει μὲ τοὺς σωματικὸς ἀγῶνες νὰ μὴν ἀσχολεῖται ἀνάλογα μὲ τίς προσβολὰς τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ὥστε νὰ παρηγορεῖται ἀπὸ τὴ δυσἀρέσκεια πού τοῦ

προκαλοῦν οἱ ἀγῶνες του. Μὲ ἄλλα λόγια οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ ἔρχονται νὰ ὑποκαταστήσουν τὸ ἔλλειμμα χαρᾶς πού δημιουργεῖται μέσα του.

Ποιὸ εἶναι λοιπὸν τὸ λάθος πού γίνεται ἐδῶ; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλή. Πραγματοποιεῖται χριστιανικὴ ἄσκηση χωρὶς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι πνεῦμα χαρᾶς καὶ ἐλευθερίας. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο παρεμηνεύεται τὸ πραγματικὸ νόημα τῆς ἀσκήσεως καὶ δημιουργεῖται στὸν πιστὸ ἓνα σοβαρὸ πνευματικὸ ἔλλειμμα χαρᾶς. Ἡ χριστιανικὴ ἄσκηση δὲν εἶναι ποτὲ αὐτοσκοπός. Εἶναι πορεία πρὸς τὸν Χριστὸ καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἐλευθερία, πού δὲν δημιουργεῖ θλίψη ἢ πικρία, ἀλλὰ εὐτυχία καὶ χαρά.

Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀγωνίζεται γιὰ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν καὶ τὴν ἀποφυγὴ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, τότε καὶ ὁ Θεὸς προσφέρει τὴ χάρη του καὶ τὸν ἐνισχύει. Ἔτσι ἀπομακρύνονται τὰ πάθη, ἀποκαθίσταται ἡ εἰρήνη τῶν λογισμῶν καὶ καλλιεργεῖται ἡ ταπείνωση, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννιέται καὶ μετὰ τὴν ὁποία διατηρεῖται κάθε ἀρετή.

Ἡ ταπείνωση καὶ ἡ εἰρήνη τῶν λογισμῶν ἀποτελοῦν κατὰ τὸν ἅγιον Γρηγόριο τὸν Παλαμᾶ τὸν νοητὸ χῶρο, μέσα στὸν ὁποῖο ἀναπτύσσονται τὰ διάφορα εἶδη τῆς ἀληθινῆς ἀρετῆς. Στὸ κέντρο ὑψώνεται τὸ βασίλειο τῆς ἀγάπης, πού ἔχει στὰ πρόθυρά του «τὸ προοίμιον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος», τὴν ἀνεκλάλητη καὶ ἀναφαίρετη χαρά.

Ἡ ὑπαρξη ἐλλείμματος χαρᾶς στὴ χριστιανικὴ ζωὴ μαρτυρεῖ ἐκκοσμίκευση καὶ παραποίησίν της. Αποκαλύπτει παραθεώρηση τῆς χαρισματικῆς διαστάσεως πού καλλιεργεῖται μετὰ τὴν τήρηση τῆς πρώτης καὶ μεγάλης ἐντολῆς, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεό. Χωρὶς τὴν ἀγάπη αὐτὴν, πού ἀποτελεῖ πηγὴ χαρᾶς καὶ ἐμπνεύσεως γιὰ τὸν πιστό, οἱ ἀσκητικοὶ ἀγῶνες γίνονται δύσκολοι καὶ μαρτυρικοί. Ἀντίθετα, ὅταν προτάσσεται ἡ ἀγάπη αὐτή, τότε καὶ οἱ ἐκ τῶν πραγμάτων δύσκολοι ἢ καὶ μαρτυρικοί

ἀκόμα ἀγῶνες μποροῦν νὰ γίνονται ἀφορμὲς χαρᾶς. Αὐτὸ διδάσκει ἡ ἱστορία τῶν ἀγίων καὶ τῶν μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας.

Μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸ «ἐξ ὅλης τῆς καρδίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος» διανοίγεται ὁ ἄνθρωπος στὴν θεία ἀπειρότητα. Ἐνώνεται μὲ τὸν Τριαδικὸ Θεό, γίνεται Χριστὸς κατὰ χάρη καὶ ἀγκαλιάζει ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα, ὅπως καὶ ὁ Χριστός. Βέβαια αὐτὸ κατορθώνεται καὶ βιώνεται μόνο προκαταρκτικὰ στὸν παρόντα κόσμο, γιὰ νὰ τελιωθεῖ στὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖ ὅλοι οἱ πιστοὶ θὰ γίνουν ἓνα κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ θὰ εἰσέλθουν σὲ ἀτελεύτητη τελειότητα. Κάθε δῶρημα τοῦ Θεοῦ, λέει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, ἔχει δυναμικὸ χαρακτήρα. Εἶναι τέλειο ἀλλὰ ὄχι τελειότατο. Καὶ δὲν εἶναι τελειότατο, γιὰ νὰ αὐξάνει ἐπ' ἄπειρο. Ἡ ἔφεση τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ προκόβει ἀδιάκοπα. Καὶ ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ πού παρέχεται στὸν ἄνθρωπο τὸν δυναμώνει καὶ τὸν καθιστᾷ διαρκῶς δεκτικότερο μεγαλύτερης χάριτος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεὸς πού προσφέρει τὸν ἑαυτό του στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἄπειρος καὶ παρέχει «δαψιλῶς καὶ ἀφθόνως» τὴν χάρη του. Τί ἀπομένει λοιπόν, λέει ὁ Παλαμᾶς, γιὰ νὰ μὴν προκόβουν ἐπ' ἄπειρο στὴν μετοχὴ τῆς χάριτος οἱ «υἱοὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος»;

Πηγή: Ἱερά Μονὴ Ἀγίου Ἰωάννου Καρέα

Επιμέλεια: π. Στέφανος Κωστόπουλος

(Καθεδρικός Ἱερός Ναός Ἀγίας Τριάδος Βύρωνος)